

STANDARDIZACIJA PODATAKA O NABAVI MUZEJSKIH PREDMETA KAO DIO PROCESA UTVRĐIVANJA PODRIJETLA MUZEJSKE GRAĐE – PRIMJER ETNOGRAFSKOG MUZEJA

**MR. SC. ALEKSANDRA
VLATKOVIĆ**

Etnografski muzej, Zagreb
avlatkovic@emz.hr

Etnografski muzej osnovan je 1919. godine kao samostalni Etnografski odjel tadašnjega Narodnog muzeja. U prvim godinama djelovanja postavljeni su temelji stručnoga i znanstvenoga rada, ponajprije sistematizacijom i stručnom obradom građe, uspostavljanjem zbirk i dokumentacijskih fondova te sustavom vođenja muzejske dokumentacije. Dokumentacija o muzejskim predmetima vođena je u inventarnoj knjizi, glavnoj i pomoćnim kartotekama te dokumentaciji o ulasku predmeta u Muzej. Iz sustava kartoteka vidljivo je da se već u početcima djelovanja Muzeja nastojalo strukturirati podatke kako bi se omogućila lakša dostupnost i pretraživost zbirk. Danas fundus ima više od 87 000 muzejskih predmeta usustavljenih u 45 zbirk koje obuhvaćaju etnografsku građu s područja Hrvatske, ali i drugih europskih zemalja, pretežno širega južnoslavenskog područja, te predmete izvaneuropskih kultura.

Sudjelovanjem u *Pilot-projektu utvrđivanja podrijetla muzejske građe oduzete tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata*¹ nastojalo se utvrditi jesu li predmeti preuzeti tijekom rata i u poraću postali dio fundusa Etnografskog muzeja i koliko ih je. U *Pilot-projekt* uključena sam u svojstvu dokumentaristice Etnografskog muzeja, stoga sam iz tog položaja i pristupila temi. Glavni izvor podataka u istraživanju teme bila je inventarna knjiga muzejskih predmeta koja sadržava više od 88 000 zapisa. Analizirani su podatci o nabavi (oblik, izvor, napomena) te prethodnoj oznaci predmeta. Naime, s obzirom na relativno složenu povijest ulaska predmeta u fundus, brojni predmeti uz inventarnu oznaku imaju još nekoliko oznaka koje su dobili prije ili tijekom ulaska u Muzej, a koje su dragocjen izvor podataka jer upućuju na podrijetlo predmeta (sl. 1). Uz inventarnu knjigu kao izvorom koristilo se i drugom dokumentacijom o muzejskim predmetima (katalozima, dokumentacijom o ulasku predmeta) te arhivskom građom (primopredajnim zapisnicima, urudžbenim knjigama) pohranjenom u Muzeju. Dio spomenute arhivske građe (zapisnici i slične evidencije povezane s temom projekta) nije bio sređen te je tijekom rada i istraživanja građa objedinjena, usustavljena i dijelom determinirana. Uz navedeno koristilo se i gradivom Hrvatskoga državnog arhiva (HR-HDA-512, Etnografski muzej, od 1918. do 1951. godine; HR-HDA-2117, Komisija za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina, od 1945. do 1950. godine).

Rad donosi analizu skupine podataka iz inventarne knjige Etnografskog muzeja uspoređenih s rezultatima istraživanja dostupnih arhivskih izvora te upućuje na važnost standardizacije terminologije i

Slika 1. Primjer oznaka na muzejskom predmetu iz fundusa Etnografskog muzeja. Fotografirala Nina Koydl (prosinac 2018.).

Figure 1. Example of marks on a museum object from the holdings of the Ethnographic Museum. Photographed by Nina Koydl (December 2018).

načina unosa podataka kako bi se osigurala točnost i dosljednost u pretraživanju muzejskih baza, odnosno dostupnost informacija.

INVENTARNA KNJIGA – ANALIZA PODATAKA

Prelaskom na računalno vođenje muzejske dokumentacije, uz brojne prednosti, kao što su mogućnost veće preglednosti i učinkovitije upravljanje podatcima, otvorila

su se brojna pitanja i izazovi.² Jedan od ključnih izazova odnosi se na standardizaciju koja bi omogućila brz, jednostavan i cijelovit pristup informacijama. Pri obradi muzejskih predmeta upisom podataka u bazu svi pojmovi unose se u tablice za kontrolu nazivlja, uključujući i različite oblike naziva koji se odnose na isti pojam. Budući da prelaskom na računalni način vođenja dokumentacije za brojne skupine podataka nije postojao dogovor o načinu

upisa kao ni o obliku naziva, oni su u baze unošeni neujednačeno. Ako terminološke tablice nisu administrisirane i uređivane, pristup informacijama postaje otežan. To je potvrdilo i pretraživanje baze u kojoj se vodi inventarna knjiga Etnografskog muzeja provedeno za potrebe *Pilot-projekta* na samom početku istraživanja. Rezultate početnog pretraživanja te rezultate istraživanja, analize i usporedbe podataka iz inventarne knjige donosim u nastavku teksta.

JEDNOSTAVNO PRETRAŽIVANJE INVENTARNE KNJIGE – KLJUČNE RIJEČI

U prvoj fazi istraživanja, baza u kojoj se vodi inventarna knjiga Muzeja pretražena

je na nekoliko razina prema ključnim terminima relevantnima za temu *Pilot-projekta*. Pretraživanje je obuhvatilo skupinu podataka o nabavi (oblik, izvor, urudžbeni broj, napomena o nabavi), skupinu podataka o inventarizaciji te podatak o prethodnoj oznaci predmeta. U navedenim kategorijama podataka pretraženi su termin „KOMZA“³, brojevi zapisnika te imena ustanova i osoba upisanih kao izvor nabave, odnosno kao nekadašnji vlasnici.

Termin „KOMZA“ zabilježen je u 24 zapisu, ali je zbog nedosljednosti pri obradi predmeta upisan u bazu u pet različitih kategorija podataka: oblik nabave, izvor nabave, napomenu o nabavi, napomenu o inventarizaciji, podatak o prethodnoj oznaci.

Prethodna oznaka	Prethodni inventar	Inventarizacija
KI/39-1945 (86)	KI/39/1945	KI 39/1945
KI 39/1945	KI 39/45; 52/45	KI 39/45; 52/45
KI1345/32/45	KI 39/45; 52/45	KI 39/45; 52/45
Preinventirano - KOMZA I akt 39/1945.		

Slika 2. Primjer upisa istog podatka, ali u različitom obliku i različitim kategorijama. Pripremila Aleksandra Vlatković (veljača 2024.).

Figure 2. Example of entering the same data, but in a different form and in different categories. Prepared by Aleksandra Vlatković (February 2024).

Slična je situacija i s podatkom o broju zapisnika. Taj je podatak zbog neujednačenog upisa pretražen u nekoliko različitih oblika. Pretraživanjem je obuhvaćeno razdoblje od 1939. do 1945. godine. Kako bi se postigli što kvalitetniji rezultati, kod pretraživanja je upotrijebljena godina u spoju s različitim inačicama termina „KI“ (razmak, točka, minus). Godina je u pretraživanje upisivana u cjelovitome i skraćenome obliku (npr. „1939“ i „39“). Navedena dva podatka kombinirana su u pretraživanju tako što su upisivana u slijedu jedan ispred ili iza drugoga, s razmakom ili bez njega, odvojena točkom, kosom crtom ili minusom. Različiti oblici podatka o broju zapisnika u bazu su upisani u tri kategorije podataka: urudžbeni broj, napomenu o nabavi, prethodnu oznaku (sl. 2).

Navedeni problem potvrđen je i kod podatka o izvoru nabave u kojemu je ime i prezime iste osobe upisano u nekoliko različitih inačica. Zamijećeno je i da predmeti koji su na isti način (izvor nabave, urudžbeni broj) ušli u Muzej imaju u zapisima upisan različit podatak o obliku nabave: *KOMZA, dar, pohrana, zapljena, preuzeto* ili podatak nije naveden.

Pretraživanje baze provedeno na temelju podatka o broju zapisnika i izvoru nabave upućuje na činjenicu da fundus sadržava predmete obuhvaćene temom *Pilot-projekta* te da ih je više od 24, koliko je pokazalo početno pretraživanje baze s pomoću termina „KOMZA“. Stoga je u nastavku istraživanja bilo potrebno provesti detaljniju analizu i usporedbu pojedinih skupina podataka u inventarnoj knjizi, u prvom redu podatka o obliku nabave te podatka o prethodnoj oznaci predmeta.

ANALIZA I USPOREDBA PODATAKA O NABAVI PREDMETA I PRETHODNE OZNAKE PREDMETA

Prethodne oznake zabilježene na brojnim predmetima iz fundusa dragocjeni su izvor podataka koji upućuju na njihovo podrijetlo te svjedoče o složenoj povijesti ulaska predmeta u Etnografski muzej. Stoga provjera oznaka u kontaktu s predmetom te posuvremenjivanje tog podatka u bazi, odnosno inventarnoj knjizi, jedna je od aktivnosti planiranih tijekom provođenja predstojeće revizije. Sređivanjem tog podatka bilo bi moguće ujednačiti skupinu podataka o nabavi za određene dijelove i celine u fundusu Etnografskog muzeja što bi doprinijelo budućim istraživanjima podrijetla predmeta i na razini fundusa i u drugim kontekstima.

Za potrebe istraživanja u ovoj su fazi od ukupnog broja zapisa (više od 88 000) iz baze u tablicu u Excelu izdvojeni podatci za 11 902 zapisa na kojima je zabilježena prethodna oznaka predmeta.⁴ Provedena je analiza i usporedba podataka koji se odnose na prethodnu oznaku i nabavu predmeta (datum ulaska, izvor nabave, oblik nabave) te su uspoređeni s onima iz pomoćne knjige ulaska. Tablica je zatim dopunjena zapisima koji su eventualno propušteni u dotadašnjem radu, a odnose se na predmete relevantne za temu *Pilot-projekta*. Terminologija koja se u tablici odnosi na oblik nabave i broj zapisnika uređena je i ujednačena te je utvrđeno da se 119 zapisa može povezati s gradom preuzetom tijekom ratnoga i poratnoga razdoblja. Preostale prethodne oznake upisane u izdvojenim zapisima odnose se većinom na „staru nabavu“, odnosno na predmete iz prvotnih zbirki ili preuzete iz Muzeja za umjetnost i obrt,

zatim na predmete iz Pripomoćnog fonda Salamona Bergera (PF) te Zbirku *Mogan*⁵.

PODUDARNOST PODATAKA: PREDMET – MUZEJSKA DOKUMENTACIJA – ARHIVSKI IZVORI

Kao što je u tekstu već istaknuto, podatak o obliku nabave u inventarnoj knjizi nije dosljedno vođen. U 8564 zapisa za muzejske predmete koji su inventarizirani ili zaprimljeni od 1939. do 1958. godine u bazi je kao oblik nabave zabilježeno 29 termina, a najčešćaliji su *otkop, dar te zapljena*. Terminom *zapljena* koristi se uglavnom kod predmeta iz spomenute Zbirke *Mogan*. Kako bi se utvrdio ili potvrdio podatak o obliku nabave, rezultati dobiveni dosadašnjim istraživanjem uspoređeni su s dostupnom građom iz dokumentacije Muzeja i Hrvatskoga državnog arhiva. U prvom redu nastojalo se uspostaviti vezu između zapisa za muzejski predmet i zapisnika KOMZA-e. Predmeti iz fundusa povezani su s nekoliko zapisnika, dok dio predmeta na temelju raspoloživih podataka nije bilo moguće povezati s nekim od trenutačno dostupnih izvora. Nakon provedenog istraživanja arhivskih izvora te analize i usporedbe podataka ukupan broj zapisa iz inventarne knjige koji se mogu povezati s građom preuzetom tijekom ratnoga i poratnoga razdoblja povećao se sa 119 na 264 zapisa. Na određenom broju zapisa veza između predmeta i zapisnika vrlo je jasna (primjer zapisnika K I 39/1945, odnosno I/39-45), dok je dio zapisa bilo moguće povezati sa zapisnicima tek nakon što je provedeno istraživanje i ujednačivanje pojedinih skupina podataka. Ti zapisi odnose se uglavnom na zapisnike kojima je Etnografski muzej preuzeo predmete

od Muzeja za umjetnost i obrt. Primjer su predmeti s brojem 441/1944 koji su istraživanjem dokumentacije dovedeni u vezu sa zapisnikom pohranjenim u dokumentaciji Muzeja pod brojem 457-1944. Taj se zapisnik poziva na spis Ureda za podržavljeni imetak Ministarstva državne riznice za koji se navodi da je zaveden u urudžbenom zapisniku Hrvatskoga državnog muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu pod brojem 441/1944. Drugi primjer odnosi se na nekoliko predmeta koji su povezani sa zapisnikom 104-1944 iako nisu označeni tim brojem. Naime, na temelju dosadašnjeg istraživanja i uvida u dostupne izvore može se pretpostaviti da taj zapisnik obuhvaća predmete iz više različitih popisa nastalih od 1941. do 1943. godine. Predmeti su označeni brojem koji je u popisu zapisnika naveden na kraju svakog retka te bi se dalo zaključiti da je broj preuzet iz izvornog popisa. Ta skupina predmeta povezana je sa zapisnikom 104-1944 zahvaljujući usputnoj napomeni o povratu nekoliko predmeta obitelji Vinski koja je zabilježena na popisu predmeta naslovom *Sanduk / pohrana ET2*.⁶ Usporedba podataka iz tog zapisnika s arhivskom građom pohranjenom u Hrvatskome državnom arhivu koja se odnosi na obitelj Vinski upućuje na to da predmeti obitelji Vinski u navedenom zapisniku nose oznaku „Jab“?

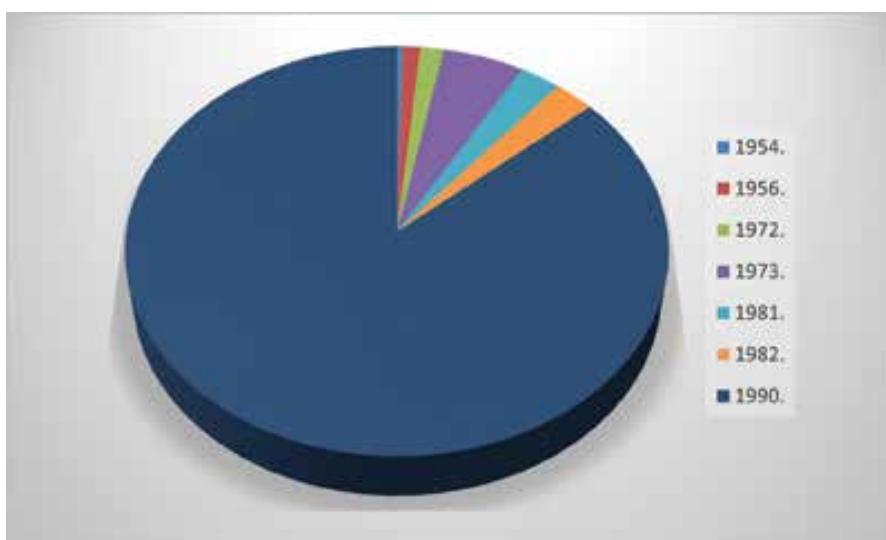
Ovi primjeri samo su ilustrativno navedeni kao rezultat dosadašnjih istraživanja i rada na sređivanju dokumentacije te je za daljnje zaključke svakako potrebno provesti dodatna istraživanja.

STATISTIKA INVENTARIZACIJE

Nakon provedenog istraživanja analizom i ujednačivanjem terminologije te provje-

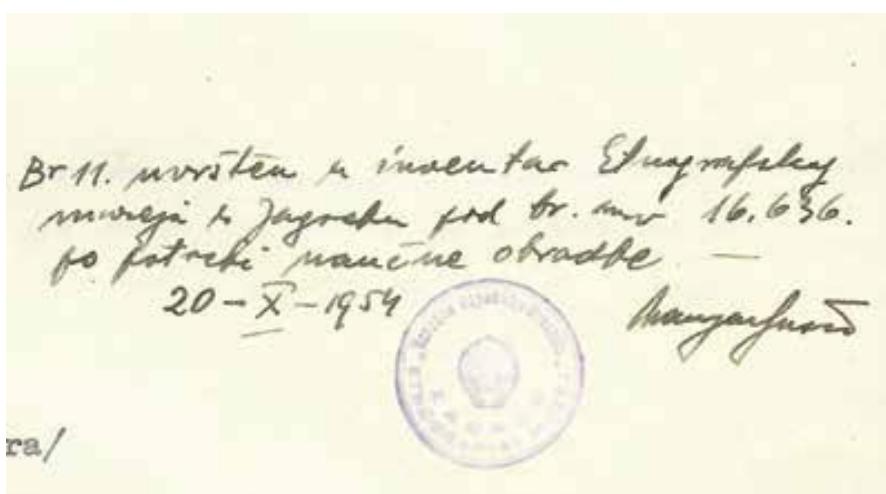
rom drugih dostupnih izvora broj je od početna 24 zapisa povećan na njih 264 koji se odnose na građu preuzetu tijekom Drugoga svjetskog rata i u poratnom razdoblju. Dobiveni rezultati upućuju na važnost standardizacije načina unosa podataka i terminologije u cilju postizanja kvalitetnih i točnih informacija.

Na temelju podataka dobivenih tijekom provedenog istraživanja napravljena je statistika inventarizacije iz koje je vidljivo da je sve do devedesetih godina 20. stoljeća uvrštanje tih predmeta u fundus Muzeja bilo više iznimka nego pravilo (prikaz 1). Tomu svjedoči i napomena zabilježena na popisu uza zapisnik⁸ i u inventarnoj knjizi.

Grafički prikaz 1. Statistika inventarizacije predmeta preuzetih tijekom Drugoga svjetskog rata i u poratnom razdoblju. Pripremila Aleksandra Vlatković (veljača 2024.).

Chart 1. Statistical data of inventory procedure taken over during World War II and in the post-war period. Prepared by Aleksandra Vlatković (February 2024).

Slika 3. Napomena o inventarizaciji zabilježena u popisu uza zapisnik I/39-45. Pripremila Aleksandra Vlatković (veljača 2024.).

Figure 3. Note on inventory recorded in the inventory with minutes I/39-45. Prepared by Aleksandra Vlatković (February 2024).

U bilješci je obrazloženo da se predmet inventarizira „po potrebi naučne obradbe“. Bilješka je upisana krajem 1954. godine te je, prema trenutačnim spoznajama, riječ o najranije inventariziranom predmetu kada je riječ o građi preuzetoj za Muzej tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata (sl. 3).

ZAKLJUČAK

U radu se nastojalo upozoriti na važnost sređivanja dokumentacije, i arhivskih izvora i muzejskih baza, u cilju što veće dosljednosti i lakše dostupnosti podataka i informacija o muzejskoj građi. Osim brojčanih rezultata navedenih u tekstu, svakako treba istaknuti da je tijekom rada na *Pilot-projektu* objedinjena, sređena i dijelom determinirana dokumentacijska građa koja se odnosi se na temu projekta, a čuva se u Etnografskome muzeju.

Skrenuta je pozornost na važnost rada na standardizaciji podataka, ne samo u smislu ujednačivanja terminologije već i načina upisa podataka. U tekstu je prikazan primjer standardizacije nekoliko kategorija podataka iz inventarne knjige koji se odnose tek na dio fundusa Etnografskog muzeja. Radom na terminologiji u sklopu *Pilot-projekta* potaknuto je razmišljanje o metodologiji kojom bi se na razini Muzeja moglo ujednačiti način upisa određenih skupina podataka i urediti termine koji se u prvom redu odnose na oblik, izvor i datum nabave, broj dokumenta te prethodnu oznaku, ali i na podatak o prijašnjem vlasniku/vlasnici.

Kako bi daljnji rad na determinaciji građe bio što kvalitetniji, potrebno je na svim

razinama osigurati uređen i ujednačen sustav podataka koji bi omogućio kvalitetnu i jednostavnu usporedbu relevantnih izvora. To zahtijeva rad na sređivanju muzejske dokumentacije te arhivske građe u muzejima i drugim ustanovama, a sve u cilju što jednostavnijeg povezivanja podataka iz različitih izvora s onima o predmetima.

BILJEŠKE

¹ U dalnjem tekstu *Pilot-projekt*.

² U Etnografskome muzeju dokumentacija o muzejskim predmetima i djelatnosti od 2009. godine vodi se u programskom paketu M++, odnosno novijoj inačici Modulor++.

³ Komisija za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina.

⁴ Stanje 31. listopada 2023. godine.

⁵ Zbirka *Mogan* najveća je cjelina koja je tijekom ratnih i poratnih godina ušla u Muzej. Nasljednici obitelji *Mogan* obeštećeni su 1971. godine nakon čega su predmeti iz Zbirke postupno inventarizirani. Iz navedenog razloga predmeti nisu iskazani u brojevima koje iznosim u tekstu iako je zbog načina ulaska predmeta u Muzej Zbirka *Mogan* dio teme *Pilot-projekta*.

⁶ Popis *Sanduk / pohrana ET2* (dokumentacija Etnografskog muzeja, 104-1944; 321.3.1944.).

⁷ Kao izvorni spis na popisu Hrvatskoga državnog arhiva (HDA) navodi se 38/46; zapisnik 38/45?, 58/45?. U HDA-u pohranjena je i dokumentacija povezana s povratom predmeta obitelji Vinski iz koje se nadalje može saznati da je za vrijeme rata predmete preuzeo Muzej za umjetnost i obrt, a veza su spisi 1031-1942 te 132-1943 – primopredajni zapisnik Županstva pri Poglavniku, Jabukovac 35, 23. kolovoza 1943.

⁸ Zapisnik I/39-45, 9. srpnja 1945.

STANDARDISATION OF DATA ON THE ACQUISITION OF MUSEUM OBJECTS AS PART OF THE PROCESS OF DETERMINING THE PROVENANCE OF MUSEUM OBJECTS – AN EXAMPLE FROM THE ETHNOGRAPHIC MUSEUM

By participating in Pilot Project to Determine the Provenance of Museum Objects Confiscated During and After WWII, an attempt was made to determine whether and how many objects taken over during the war and in the post-war period became part of the Ethnographic Museum's holdings. In the first years of the Museum's operation, founded in 1919, the foundations of professional and scientific work were laid, primarily through the systematisation and professional processing of the material, the establishment of collections and documentation fonds, and a system for managing museum documentation. The filing system shows that, even in the early days of the Muse-

um's operation, efforts were made to structure data to enable easier accessibility and searchability of the collections. The transition to computerised management of museum documentation opened numerous questions, and one of the key challenges relates to standardisation that would enable quick, simple, and comprehensive access to information. The paper presents an example of standardisation for several categories of data from the inventory book of the Ethnographic Museum that relate to only part of the holdings. After conducting research, analysing and standardising terminology and checking other available sources, the number of records increased from the initial 24 to 264 records relating to materials acquired during World War II and the post-war period. The example presented in the paper was intended to highlight the importance of organising documentation, both archival sources and museum databases, to maximise the consistency and accessibility of data, i.e., information about museum materials.